

Zamecki, Stefan

"Polish Scientific Philosophy: The Lvov-Warsaw School", Francesco Coniglione, Roberto Poli, Jan Woleński, Amsterdam-Atlanta 1993 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 40/4, 128-131

1995

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Polish Scientific Philosophy: The Lvov–Warsaw School. Edited by Francesco Coniglione, Roberto Poli, and Jan Woleński. Poznań Studies in the Philosophy of the Sciences and Humanities. Volume 28, Amsterdam-Atlanta, GA 1993, 358 pp.

Książka ta stanowi pozycję wartą odnotowania na łamach „Kwartalnika”, mimo że jej tytuł wskazuje, iż należy raczej do historii dziedziny filozofii aniżeli do historii dziedziny nauki. Przypomnę jednak, że „Kwartalnik” nie stronił – jak dotychczas – od publikowania recenzji książek zaliczanych do historii dziedziny filozofii, zwłaszcza, gdy dotyczyły spraw związanych z dorobkiem polskich twórców. Na ogół było tak, że o sprawach polskich – książki, artykuły, recenzje etc. – pisali Polacy. Do rzadkości należały przypadki, gdy imali się tego zajęcia cudzoziemcy. Tym razem stało się inaczej. Poszczególne artykuły zamieszczone w książce napisali autorzy wywodzący się z różnych krajów Europy: Austrii, Holandii, Polski, Szwajcarii i Włoch.

W *Przedmowie* stwierdza się, co warto tutaj powtórzyć, że często można spotkać opinię, iż polska filozofia naukowa – czyli mówiąc inaczej filozofia analityczna, albo jeszcze inaczej filozofia szkoły lwowsko-warszawskiej – zasługuje na to, aby ją lepiej poznać. Oczywiście opinia taka kierowana jest do czytelników angielskojęzycznych, chociaż – jak miemam – nie zaszkodzi ją powtórzyć z myślą o polskich odbiorcach. Książka stanowi – by tak rzec – wybiórczą ofertę lektury dla tych pierwszych. Inicjatywa wydania w języku angielskim specjalnego tomu poświęconego polskiej filozofii naukowej, uprawianej w szkole lwowsko-warszawskiej, pochodzi od redaktora naczelnego serii, a mianowicie Leszka Nowaka z Poznania. Redaktorami serii są nadto: J. Brzeziński, A. Klawiter, T. Maruszewski, R. Egiert i R. Stachowski. Komitet doradczy skupia 22 osoby, przy czym połowa z nich to zagraniczni wybitni autorzy, jak: J. Agassi, E. Balibar, M. Bunge, R.S. Cohen, F. Coniglione, E. Gellner, J. Hintikka, T.A.F. Kuipers, I. Niniluoto, G. Patzig, G.H. von Wright; z autorów krajowych: P. Buczkowski, A. Falkiewicz, J. Kmita, W. Krajewski, K. Łastowski, W. Marciszewski, M. Przełęcki, J. Such, J. Topolski, R. Wójcicki, Z. Ziemiński.

Książka porusza, jak stwierdzają w *Przedmowie* redaktorzy, głównie problematykę polskiej filozofii analitycznej, chociaż w niektórych tekstach dochodzi do głosu nieco inna problematyka, na przykład psychologiczna, wszelako ujęta w konwencji metodologicznej. Na dzieło składają się: krótka *Przedmowa* (pióra redaktorów tomu) oraz 14 artykułów zgrupowanych w dwóch częściach: I. *Przeszłość i wpływ* (s. 9–114), która zawiera prace: Liliany Albertazzi (Włochy): *Brentano, Twardowski a polska filozofia naukowa*; Karla Schuhmanna (Holandia): *Husserl i Twardowski*; Guido Küniga (Szwajcaria): *Fenomenologia a polska filozofia naukowa*; Francesco Coniglione (Włochy): *Filozofia naukowa a marksizm w Polsce*; II. *Historia i systematyka* (s. 115–354) zawiera prace: Tadeusza Kwiatkowskiego: *Klasyfikacja rozumowań we współczesnej polskiej filozofii*; Anieli Dylus:

Początki etyki nauki w szkole lwowsko-warszawskiej; Jacka J. Jadackiego: *Deskryptywna semiotyka Kazimierza Twardowskiego*; Petera M. Simonsa (Austria): *Nominalizm w Polsce*; Teresy Rzepy i Ryszarda Stachowskiego: *Źródła metodologii polskiej psychologii*; Kazimierza Trzęsickiego: *Łukasiewicz o filozofii i determinizmie*; Anny Jedynek: *Konwencjonalizm u Ajdukiewicza*; Andrzeja Siemianowskiego: *O pewnych konsekwencjach hipotezy radykalnego empiryzmu*; Jana Woleńskiego: *Tarski jako filozof*; Roberto Poliego (Włochy): *Debata nad reizmem: Kotarbiński–Ajdukiewicz–Brentano*. Książkę zamyka *Wykaz współpracowników* (s. 355–358), zawierający informacje o miejscach pracy i publikacjach poszczególnych autorów. Niestety, brak indeksu nazwisk; natomiast na 10 ostatnich stronach reklamuje się rozmaite periodyki wydawane w językach angielskim i francuskim. Oczywiście nie w polskim, gdyż zapewne założono, że czytelnicy zagraniczni w ogóle nie znają języka polskiego, co jest błędnym założeniem. Gdyby bowiem tacy autorzy, jak Albertazzi, Schuhmann, Küng, Coniglione, Simons i Poli nie znali polskiego języka, to powstaje pytanie: jak byłoby możliwe napisanie przez nich artykułów o polskiej filozofii?

Wgląd w cytowaną w książce literaturę pozwala na stwierdzenie, że publikacje polskich filozofów są dziś obecne na zachodnim rynku księgarskim. Opinia ta dotyczy w szczególności tych, którzy zajmują się filozofią szkoły lwowsko-warszawskiej, chociaż – w moim przekonaniu – liczba angielskojęzycznych tekstów na ten temat nie jest imponująca.

W recenzowanej książce na ogół znalazły się prace stanowiące kolejną wersję już opracowanego tematu w innej publikacji przez danego autora. Na przykład: pisząc o problemach etyki w szkole lwowsko-warszawskiej, Dylus skorzystała z własnej książki, osobiście jednak nie wspomniała o niej¹; Rzepa i Stachowski z pewnością korzystali z maszynopisu będącej w druku książki Rzepy²; Kwiatkowski od wielu lat zajmuje się problematyką będącą przedmiotem rozważań jego artykułu³; wreszcie Woleński jest autorem licznych prac, poświęconych szkole lwowsko-warszawskiej⁴. Niektóre artykuły polskich autorów podejmują tematy rozważane wcześniej przez innych polskich autorów. Mam na myśli zwłaszcza artykuły Trzęsickiego, Jedynek i Jadackiego. Krajowi czytelnicy książki z pewnością nie będą mieli żadnych trudności w dotarciu do wcześniejszych wersji zamieszczonych w tomie tekstów.

Co się tyczy autorów zagranicznych, to – jak łatwo zauważyć – w opublikowanej książce zajęli się tematami, które od wielu lat były poruszane przez polskich logików i historyków filozofii. Oczywiście dominuje w opracowaniach autorów zagranicznych (w tym tomie) problematyka związana z Brentanem, Husserlem i Twardowskim, wszelako widziana na tle swoistości tzw. polskiej filozofii naukowej. Prezentację tej problematyki rozpoczyna Albertazzi, która nadto dokonała zestawienia ważniejszych publikacji polskich autorów na temat szkoły lwowsko-warszawskiej (por. przypis 2 na s. 29); kontynuują ją pozostali autorzy, którzy

zamieścili swe prace w części pierwszej. Na ten temat napisano w Polsce najwięcej prac. W części drugiej znalazły się artykuły poświęcone bardziej szczegółowym kwestiom.

Wśród zamieszczonych w książce tekstów jest jeden, który wyróżnia się zarówno tematem, jak i jego opracowaniem. Mam na myśli artykuł Coniglione poświęcony zderzeniu filozofii szkoły lwowsko-warszawskiej z marksizmem po II wojnie światowej. W Polsce problematyka ta pozostaje na marginesie pisarstwa historyków filozofii, a nawet skłonny jestem twierdzić, że jest ona celowo omijana przez nich. Wygląda na to, że dawni eksponenci marksizmu w Polsce z lat czterdziestych, pięćdziesiątych i późniejszych są pod swoistą „ochroną” historyków filozofii, przy czym autorzy niemarksistowscy albo obawiają się pisać krytycznie o marksistach z lat „minionych”, albo też uważają to za obszar, którym nie warto lub nie należy się zajmować. Bezpieczniejsze zapewne wydaje się im milczenie. W tej sytuacji najmłodsze generacje polskiej inteligencji nie są bieżąco informowane o wydarzeniach, które wywarły wpływ na stan społecznej świadomości w Polsce – począwszy od 1945 r. aż do schyłku lat osiemdziesiątych. Rzetelne informowanie, a także polemizowanie w sprawach merytorycznych z marksistami lat powojennych jest – w moim przekonaniu – wielorako utrudnione. Jednym z czynników blokujących sam pomysł podjęcia się dzieła informowania i polemizowania może być niekiedy obawa przed posądzeniem o wygrywanie koniunktury politycznej dla celów osobistych, jak również o rozmaite poza naukowe „uczulenia” związane z eksponentami marksizmu w Polsce. Taki stan rzeczy stwarza pokusę, aby w ogóle nie pisać o dziejach świadomości społecznej po II wojnie światowej w Polsce. Dodam, że nie zawsze podjęcie się pisania o tych sprawach przez marksistów (czy też dawnych marksistów) jest postrzegane jako pozbawione motywów osobistych etc. Jest to niejako druga strona medalu.

Nie chcąc przedłużać powyższego typu rozważań, stwierdzę, że artykuł Coniglione wyłamuje się z ledwo zarysowanego stereotypu myślenia. Autor przedstawia w sposób rzetelny wydarzenia z lat czterdziestych i pięćdziesiątych w Polsce, krocząc w dużej mierze w zakresie doboru faktów za ustaleniami Z.A. Jordana⁵. Szczegółowe przedstawienie treści artykułu Coniglione byłoby tutaj zbędne, ponieważ jego polski przekład ukaże się drukiem w najbliższej przyszłości⁶. Zachęcając czytelników do przestudiowania tego przekładu, zasygnalizuję tylko, że w artykule tym mowa o takich autorach marksistowskich, jak: Adam Schaff, Julian Hochfeld, Bronisław Baczko, Henryk Holland, Tadeusz Kroński, Marek Fritzhand, Leszek Kołakowski, Józef Chałasiński. Niewątpliwie do tego wykazu można by dołączyć więcej nazwisk, czego Coniglione nie uczynił. Dziwi, na przykład, brak choćby wzmianki o: Władysławie Krajewskim, Stefanie Żółkiewskim, Czesławie Nowińskim, Bogdanie Suchodolskim. O nich można przeczytać w książce wspomnianego Jordana. Bez względu na szczegółową ocenę, można powiedzieć, że wszyscy wymienieni – od Schaffa począwszy, na Suchodolskim kończąc

– współtworzyli społeczną świadomość szerokich kręgów polskiej inteligencji okresu po II wojnie światowej. Niewątpliwie rozmaicie można dziś oceniać „owoce” owego współtworzenia, zwłaszcza gdy chodzi o lata po roku 1956, niemniej jedno nie ulega dla mnie wątpliwości: okres ten należy przebadać. Nie powinno się zbyt długo pozostawiać „białych plam” na mapie dziejów Polski, zwłaszcza w sytuacji, gdy dawne emocje opadły.

Czytelników zainteresowanych problematyką artykułu Coniglione zachęcam do lektury książki Jordana, niestety, bardzo trudno dostępnej w Polsce. Znajdą w niej szersze ujęcia grupy zagadnień dotyczących czasów po II wojnie światowej. W artykule nie było możliwe szersze omówienie spraw.

Przypisy

¹ A. D y l u s : *Problematyka etyki nauki u przedstawicieli szkoły lwowsko-warszawskiej*. Warszawa 1987; por. też recenzję tej książki, pióra S. Zameckiego, „Zagadnienia Naukoznawstwa” 1989 zesz. 3–4 s. 683–689.

² T. R z e p a : *Psychologia Władysława Witwickiego*. Poznań 1991; por. też recenzję tej książki, pióra S. Zameckiego, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1991 nr 4 s. 116–124.

³ S. K w i a t k o w s k i : *Classifications contemporaines polonaises des raisonnements*, „Quaderno Filosofico della Università degli Studi di Leuce” 3 (1979); t e n ż e : *Pozycja historii filozofii i historii logiki w dorobku naukowym Jana Łukasiewicza*. W: *Z historii polskiej logiki*. Praca zbiorowa pod redakcją Waldemara Voisé i Zofii Skubały-Tokarskiej. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1981 s. 247–326.

⁴ J. W o l e ń s k i : *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*. Warszawa 1985.

⁵ Z. A. J o r d a n : *Philosophy and Ideology. The Development of Philosophy and Marxism-Leninism in Poland since the Second World War*. Dordrecht 1963.

⁶ F. C o n i g l i o n e : *Filozofia naukowa a marksizm w Polsce*. Z języka angielskiego przełożył Wojciech J. Bober. „Zagadnienia Naukoznawstwa” 1995 zesz. 1–2 (w druku). Szerszą prezentację stosunku marksizmu do polskiej tradycji analitycznej znaleźć można w książce F. C o n i g l i o n e : *Realita ed astrazione. Scuola polacca ed epistemologia post-positivista*. Catania 1990

Stefan Zamecki
(Warszawa)